

Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej (Yearbook of the Institute of East-Central Europe)

ISSN 1732-1395

Instrukcje dla autorów i Rocznik online:
<https://ies.lublin.pl/rocznik>

**Recenzja książki: Olga Barbarska,
*Polityka wschodnia Unii Europejskiej
jako część składowa polityki zagranicznej UE,*
Oficina Wydawnicza ASPRA-JR/Centrum Europejskie
Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa 2018, ISBN 978-83-7545-908-1, ss. 484**

Dariusz Milczarek^a

^a Uniwersytet Warszawski

Opublikowano online: grudzień 2019

Sposób cytowania: D. Milczarek, *Recenzja książki: Olga Barbarska, „Polityka wschodnia Unii Europejskiej jako część składowa polityki zagranicznej UE”*; Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR/Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018, ISBN 978-83-7545-908-1, ss. 484, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 17 (2019), z. 2, s. 319-322.

„Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” („Yearbook of the Institute of East-Central Europe”) jest kwartalnikiem. Poszczególne teksty bądź całe zeszyty publikowane są w języku polskim lub angielskim. Na liście czasopism naukowych MNiSW z 31 lipca 2019 roku „Rocznik IEŚW” znajduje się z liczbą 70 punktów. Jest również uwzględniony w bazach ICI Journals Master List, Central and Eastern European Online Library, BazEKon oraz ERIH PLUS.

Dariusz Milczarek*

Recenzja książki:

**Olga Barburska, *Polityka wschodnia Unii Europejskiej jako część składowa polityki zagranicznej UE*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR/
Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa 2018, ISBN 978-83-7545-908-1, ss. 484**

Recenzowana praca stanowi wkład Autorki w toczącą się w środowisku polskich europeistów dyskusję na temat fenomenu Unii Europejskiej jako uczestnika stosunków międzynarodowych, charakteryzującego się specyficznym i unikatowym zestawem cech. W pracy broniona i uzasadniona jest teza – kontestowana przez niektórych badaczy – mówiąca o tym, że UE dysponuje regulującym jej stosunki z zagranicą instrumentarium, które jest odpowiednikiem polityki zagranicznej suwerennego państwa. Specyfika Unii powoduje jedynie, że politykę tę można – co najwyżej – inaczej nazywać, tak jak czyni to Autorka, określając ją w uzasadnionych przypadkach mianem „polityki zewnętrznej UE”.

Jako punkt wyjścia do badanej problematyki w pracy przedstawiona została dogłębna i kompetentnie przeprowadzona analiza kwestii metodologicznych, które odnoszą się m.in. do różnego pojmowania europeistyki jako tworzącej się nowej dyscypliny naukowej czy też dotyczą charakterystyki głównych podejść i koncepcji teoretycznych możliwych do wykorzystania w ramach tejże dyscypliny. Z kolei w odniesieniu do zastosowanego przez siebie podejścia badawczego Au-

* Dr hab. Dariusz Milczarek – Uniwersytet Warszawski, ORCID: 0000-0002-3839-1823, e-mail: d.milczarek@uw.edu.pl.

torka słusznie wybrała własną metodę, odrzucając modną obecnie przy prowadzeniu badań koncentrację na jednej wybranej teorii. Nie zastosowała więc pojedynczego, dominującego podejścia, ale wykorzystowała dorobek rozmaitych koncepcji i szkół.

Podstawowym problemem badawczym pracy jest, w pierwszej kolejności, próba zbadania głównych założeń oraz sposobów realizacji polityki zagranicznej Unii Europejskiej, a następnie sprawdzenia tego, w jaki sposób ta polityka wprowadzana jest w życie na przykładzie analizy studium przypadku, jakim jest unijna polityka wschodnia. Chodzi przy tym o spojrzenie na UE i jej sferę stosunków z otoczeniem międzynarodowym z dwóch zasadniczych punktów widzenia. Z jednej strony, Unia jest traktowana jako unikatowy aktor globalny *sui generis*, który realizuje żywotne interesy swoje i swoich państw członkowskich, z kolei z drugiej – jako jednostka polityczna, która jednocześnie prowadzi własną działalność międzynarodową, zgodnie z pewnym właściwym sobie kanonem norm w formie tzw. wartości europejskich, takich jak demokracja, prawa człowieka, rządy prawa itp. (Oznacza to przyjęcie w pracy założeń zarówno szkoły realizmu politycznego, jak i szkoły konstruktywizmu).

Zgodnie z takim podejściem Autorka dowodzi, że jedną z podstawowych cech polityki zagranicznej Unii Europejskiej jest nadawanie ogromnego znaczenia jej aspektom normatywnym. W ten sposób UE działa jako specyficzne mocarstwo normatywne, wykorzystujące przede wszystkim swoją „łagodną potęgę” (*soft power*), co zdecydowanie wyróżnia ją spośród innych uczestników stosunków międzynarodowych. Specyfika ta jest w pracy przedstawiona w sposób zasadny i szeroki, co dotyczy zarówno sfery teorii (m.in. w formie analizy różnorodnych koncepcji bazujących na idei *soft power*), jak i praktyki politycznej (w formie analizy specjalnych przedsięwzięć, takich jak np. Europejska Polityka Sąsiedztwa).

Zgodnie z tytułem pracy, głównym badaniem w niej *case study* jest polityka UE wobec Europy Wschodniej, którą to politykę Autorka słusznie dzieli na dwa główne komponenty: Partnerstwo Wschodnie (PW) i partnerstwo strategiczne z Rosją. Podkreślić przy tym należy, że do badania tej problematyki zastosowane zostały oryginalne, autorskie narzędzia badawcze. Jednym z nich jest tzw. analiza czynnikowa Partnerstwa Wschodniego, dzięki której można je badać w rozbiciu na czynniki zależne z jednej strony od Unii, a z drugiej – od państw

adresatów PW. Ponadto, zgodnie z podejściem konstruktywistycznym, Autorka przeprowadziła bardzo ciekawą, rzetelnie zrobioną i stosunkowo rzadko podejmowaną w polskiej literaturze przedmiotu analizę ideologiczno-politycznych uwarunkowań relacji UE–Rosja.

Zwieńczeniem rozważań zawartych w pracy jest próba zarysowania szerszych uwarunkowań, które zarówno teraz, jak i w przyszłości mogą wpływać na kształt polityki zagranicznej Unii Europejskiej, a w efekcie także jej polityki wschodniej. Zgodzić się należy z Autorką, że w głównej mierze będzie to zależało od wyniku kluczowej debaty nad określeniem ostatecznego modelu integracji europejskiej, najlepiej odpowiadającego wymogom rozwoju tak całej Unii, jak i sfery jej relacji ze światem zewnętrznym. Innymi słowy, istnieje pilna konieczność określenia *finalité politique* Unii Europejskiej, a także uporania się z zagrażającymi jej sytuacjami kryzysowymi.

Struktura pracy dobrze odzwierciedla prezentowaną treść i pozwala na logicznie uzasadnione przechodzenie do kolejnych wątków. Rozdział pierwszy zawiera rozważania dotyczące warsztatu badawczego, co wymagało przedstawienia najpierw obszaru, przedmiotu i celu, pytań i hipotez oraz metod i technik badawczych zastosowanych w pracy. Następnie, jak już wskazano wcześniej, Autorka zaprezentowała dogłębnie przeprowadzoną analizę rozmaitych podejść teoretycznych stosowanych w europeistyce i możliwych do zastosowania w ramach badania poruszanej problematyki, co bez wątplenia stanowi interesującą i zarazem bardzo pożyteczną część całego dzieła.

Kolejny rozdział poświęcony został określeniu specyfiki samej Unii Europejskiej jako uczestnika stosunków międzynarodowych, a następnie jej polityki zagranicznej, traktowanej jako tzw. polityka zewnętrzna, obejmująca zarówno sferę relacji gospodarczych z zagranicą, jak i właściwą politykę zagraniczną i bezpieczeństwa. W rozdziale trzecim dokonano gruntownej analizy podstaw normatywnych polityki zagranicznej UE opartej na wspomnianych „wartościach europejskich”, a także zaprezentowano główne koncepcje teoretyczne oparte na teorii UE jako *soft power*.

Następne cztery rozdziały składają się na część pracy poświęconą kluczowemu dla niej zagadnieniu funkcjonowania unijnej polityki wschodniej. W rozdziale czwartym przedstawiono jej genezę, cele, założenia, definicję, adresatów i przebieg, a także główne ujęcia badawcze pozwalające na jej analizę. W dwóch kolejnych rozdziałach

zbadano szerzej dwa wskazane wyżej komponenty polityki wschodniej, analizując najpierw ich cele oraz przebieg zachodzących w nich różnorodnych procesów i zjawisk, a następnie pokazując podstawowe uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe, które mogą mieć na nie wpływ. W rozdziale siódmym znalazło się z kolei podsumowanie mocnych i słabych stron zarówno każdego z tych komponentów, jak i całej unijnej polityki wschodniej.

Ostatni, ósmy rozdział zawiera próbę zarysowania perspektyw na przyszłość. Autorka wskazała w nim zasadnicze uwarunkowania wewnętrzne oraz międzynarodowe, które mogą wpływać na politykę zagraniczną Unii Europejskiej oraz jej politykę wschodnią. Dotyczy to sygnalizowanej już konieczności określenia ostatecznego modelu integracji europejskiej (co wymagało analizy trzech głównych modeli integracyjnych w ich wymiarze teoretycznym i empirycznym), a także potrzeby przezwyciężenia różnych kryzysów zagrażających UE.

Recenzowana praca, będąca rozprawą habilitacyjną, stanowi swoiste podsumowanie dotychczasowego dorobku naukowego Autorki, zawiera więc szeroką panoramę różnorodnych problemów. Przedstawienie tak bogatego spectrum zagadnień w sposób nieunikniony musi wiązać się z prezentacją także poglądów kontrowersyjnych (np. w odniesieniu do relacji unijno-rosyjskich czy przyszłych losów UE), z którymi niekoniecznie trzeba się zgadzać, mimo że są one dobrze uzasadnione. Generalnie rzecz biorąc, praca stanowi ambitne i udane dzieło, zasługujące na uznanie. Zawiera wiele pożytecznych, dobrze przetworzonych informacji, a także sprawnie przeprowadzonych analiz, które uwzględniają zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktykę polityczną. Dzieło to powinno być lekturą nie tylko dla badaczy i studentów zajmujących się europeistyką, ale również dla wszystkich tych, którzy interesują się szeroko rozumianą problematyką Unii Europejskiej, w tym zwłaszcza jej aktywnością międzynarodową.